מעדלנו · מפתה אותו כדמתרגמינן וכי יפתה (שמות כב) אחרי שדל: **ופארץ פדוס רגלי** · והטובר בסתר אומר אין המקום כאן לפיכך הוא נסתר לומר אין יודע נמצא כדומה רגליו ומקלרו לומר אין כאן: **מגא כל פארץ** · משמע משתרבב ויורד למטה והוקק קומתו גדלה כדומה: **אמר לו כך** · ר' יהושע השיב לו כדרך שהשיב לו ר' אליעזר: **נמגרשם** · שאין אמי חייבת בכבוד אבי מהו: **מבין ריסי עיניך** · שערות שבשורות כסוי העין אתה ניכר שהיית יהוס ונשרו ריסי עיניך מן הבכי כדאמרי' [בסנהדרין] (ל' קד:) והיה רבן גמליאל שומע קולה ובטה כנגדה עד שנשרו ריסי עיניו: **שבן אלמנס אמס** · ולא לריך אתה למעשה אלא ללמוד בתא ואני אומר לך שבבוד שניכם שוה עליך: **סמל לסס מים בספל וקעקע** · קרקר לסס כמו שמקרקרין לתרנגולים ולפי שלא היה לריך לעשות והוא שאלו כמו שעליו לעשות - אמר לי אבא ואימא "השקיני בלעון שתוק": **חורו וסודו למאמרות סרלאגונוס** · כ"ש שחייב אדם בכבודו שאף הוא שותף בברייתו כאביו ואמו, ומייו ומזונו מסורין בידו: **רלאם דבריך אמם** · לא הוזקק הכתוב לומר "רלאם דבריך אמת" אלא לפי שהיו מרגנים אחר דבריו הראשונים לומר לכבודו הזהיר, ולאחר זמן חזרו והודו כשנמצאו סוף דבריו למדו שראם דבריו אמת: **בשמים ריבא שבר** · היה משתבר בה שמים ריבוא דיבורי זהב: **אמם מרלאגונוס של אביו** · והוא יסן: **מס מי שאינו מצוה ועושה לך** · שילסתהנים קנאת לו הקב"ה שכרו: **מא דר' יהודה** · דאמר סומא פטור מן המצות בב"ק פרק החובל (דף פז): **גא** שמו' **מיפקידנא** · שהיה סגי נהור: **יומא מבא לרבנן** · סעודה לתלמידים: **אמם אמם סיס לבוש** · דמתא בן נתיבה: **סירקון** · לבוש שקורין ליל"ר: **של וסב** · מרוקם חוטי זהב: **פסיוני** · עוף חטוב וסמון מין שליו שירד במדבר: **ומורדו מן הטולם** · שנעשה עליו שמרלאה לו לרות עין על סעודתו: **ויש ממתינו בריחיים** · שהיה מלאכה קשה ומביאו

שבר והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו *אמר רב יהודה אמר שמואל *שאלה את ר' אליעזר עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם בואו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד לאביו באשקלון ודמא בן נתינה שמו, בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שכר ורב כהנא מתני בשמונים ריבוא והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו *לשנה האחרת נתן הקב"ה שכרו שנולדה לו פרה אדומה בעדרו, נכנסו חכמי ישראל אצלו אמר להם יודע אני בכם שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי אלא אין אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא וא"ר חנינא ומה מי שאינו מצווה ועושה כך, מצווה ועושה עאכו"כ *דאר"ח גדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, אמר רב יוסף מריש

מפתח אותו

שמשדלתו בדברים *לפיכך הקדים הקב"ה כיבוד אב לכיבוד אם גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהבן מתירא מאביו יותר מאמו מפני שמלמדו תורה לפיכך הקדים הקב"ה מורא האם למורא האב תני

תנא קמיה דרב נחמן בזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו אמר הקב"ה יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם שאלמלי דרתי ביניהם ציערוני *אמר ר' יצחק כל העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי שכינה שנאמר *כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי אמר רבי הושע בן לוי *אסור לאדם שיהלך ארבע אמות בקומה זקופה שנא' *מלא כל הארץ כבודו רב הונא בריה דרב יהושע לא מסגי ארבע אמות בגילוי הראש אמר שכינה למעלה מראשי. שאל בן אלמנה אחת את ר' אליעזר אבא אומר "השקיני מים" ואימא אומרת "השקיני מים" איזה מהם קודם? אמר ליה הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך *שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך, בא לפני רבי יהושע, אמר לו כך, אמר לו: "רבי, הנתגרשה מהו"? אמר ליה מבין ריסי עיניך ניכר שבן אלמנה אתה הטל להן מים בספל וקעקע להן כתרנגולין. דרש עולא רבה אפיתחא דבי נשיאה מאי דכתיב *יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך - מאמרי פיך לא נאמר אלא "אמרי פיך" בשעה שאמר הקב"ה *אנכי, ולא יהיה לך אמרו אומות העולם לכבוד עצמו הוא דורש, כיון שאמר *כבד את אביך ואת אמך חזרו והודו למאמרות הראשונות רבא אמר מהכא *ראש דברך אמת ראש דברך ולא סוף דברך אלא מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת. *בעו מיניה מרב עולא עד היכן כיבוד אב ואם? אמר להם צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד באשקלון ודמא בן נתינה שמו פעם אחת בקשו חכמים פרקמטיא בששים ריבוא

מאמרות אותו

תורה אור

*כבד את ה' מהונך · בירושלמי דורש מהונך כמו מתונך משמע שהקפיד הקב"ה על כיבוד אב ואם יותר מכבודו שבכבודו הוא אומר כבד את ה' מהונך דהיינו *מתונך דמשמע ממה שחננך לעמר אם יש לו ממון חייב ואם לאו פטור וכיבוד אב ואם נאמר כבד את אביך ואת אמך דמשמע בין שיש לו ממון ובין שאין לו והיכא דליכא חייב לחזר על הפתחים לזון את אביו ואת אמו*: **כל** העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי שכינה · הייב דמלי כייף לילריה וכדמוכח פרק*קמא דחגיגה (דף מ.): **והיה** מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו · בירושלמי יש שהיו רגליו פשוטות על החיבה ולכך לא שיבה: **גדול** המצוה ועושה · נראה דהייט טעמא דמי שמצווה ועושה עדיף לפי שדוחק ומצטער יותר פן יעבור ממי שאין מצווה שיש לו פת בסלו אחת ירלה ימיח:

דלא מפקידנא ועבדינא · מכאן מדקדק ר"ח דנשים מברכות על מלות עשה שהזמן גרמא אע"ג דפטורות לגמרי דאפילו מדרבנן לא מיחייבי כדמוכח פרק מי שמתו (ברכות דף כ:) מ"מ יכולות הן לברך ואין כאן משום לא תשא את שמו לשוא (שמות כ) משום מברכות ברכה שאינה צריכה דאי לאו הכי היכי שמח רב יוסף והלא מפסיד כל הברכות כולן*: **ובאת** אמו וקרעתו · יש במדרש שהיתה מטולפת מדעתה: **יש** מאכיל לאביו פסיוני · פירוש טוף חטוב והייט מין שליו שיש במדבר*: **ומורדו** מן הטולס · פירוש שנעשה עליו שמרלאה לו לר עין על סעודתו ויש מעמיד בריחים שהיא מלאכה קשה ומביאו לחיי העולם הבא שמכבדן בדברים טובים ומזומים ובגמרא ירושלמי (פאה פ"ח) גרסינן מעשה בשנים שהיה מעשה באחד שהיה מאכיל לאביו פסיוני פעם אחת אמר לו אביו מאין לך כל אלה אמר לו אבא מאי איכפת לך עד דמזמן ואכול לומר לעוס ואכול כעין כלבים המדשין ואוכלים א"כ הרלאה שקשה עליו, ושל מעשה באחד שהיה מוזן בריחים ואב זקן היה לו ואמא ליווי למוזנין פירוש מלות המלך בשביל אביו נבא לעבודת המלך א"ל בנו מחזן ואני אלך אחמיך לעבודת המלך שאין לה קבה אם נבזיונך עב לך ואם למלכי עב לך: מיסתייעא

[ע"ש תוס' נקמן נב. ד"ה אורו]

[נ"ל שם]

שלב ד ה מיי' פ"ו ממריס הל' יד סמג עשין קמ טור"ע י"ד סי' רמ סעיף יד: שלג ו מיי' שם הל' ז וכסמ שם טור"ע שם סעיף ד: שלד ו מיי' פ"ל מהל' מ"מ הל"ב טור"ע יד סי' רמ סעיף ו: שלה ח מיי' פ"ז מהל' ממרים הלכה י טור"ע יד סי"מ סעי"ג: שלו פ טור"ע שם סעי' ד:

[ברכות מב: ע"ש]

[ברכות כח.]

[ובתוס' דמיומין לו. ד"ה דילמא סגל כו' מבואר יותר ומש"ש שם על הגליון]

[בדלתיא ביומא עה:]

[בדלתיא ביומא עה:]

תוס' ר"י הזקן

מבין ריסי · כלומר מתנועותיך ושניינך ניכר שמקבא אתה דבן אלמנה פקח הוא בהיב שמורה בפרנסתו: הפל ודרך שוחק השיב לו כלומר כבוד שניהם שוה עליך: מי שאינו מצווה ועושה כך · שמשלם לו הקב"ה שכרו ששכר גדול יש למצווה ועושה שהוא מתני שמצווה ומקבל מרות המצות עליו: פסיוני פורנדי"ש בלע"ז: [ומרדו] שאומר לו בבווי · ויש מפחיתו נרחיים וסביאו ששאר לו בלשון רכה:

נוסא/מבנה

מ"מ אות טאנכ"ים ט"הכ"ינה נמצאת לאיזה מ"נאנו

נוסא/מבנה

ב' דיבות דמ"הוסיפה ט"ל מנות כ"יקוד אם ואת יצרו אומה ריזולת לעניק זכיות הראשונות: אנכי, ולא יהי' לך

נוסא/מבנה

• עד היכן כ"יבוד אב ואם

• מעשה עם הגוי - דאם כן נמנה

ב' טלבים ט"ל דמעשה

נוסא

עדוד האמנוה ודוקה מאי טאינו מצווה ועושה

יומא עה: כ"ק מה.

[גירסת מין יעקב ונפל קידרקין שלה והרשיטי לה שלא תצטער]

גליון הש"ם

גמ' שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך. עיין יבמות ה ע"ב תד"ה עשמת:

*אי. בפרק

[ע"ז כג:]

[נקמן נב. ע"ש היטב]

[ע"ז כה. ע"ש]

כ"ק נח. ודף פז. ע"ז נ: